

Çocuk Edebiyatı Ürünlerinde Savaş ve Göç Olgusu (“Uçurtma Avcısı” ve “Kuş Olsam Evime Uçsam” Adlı Eserler Örneklemi)

War and migration in children's literature works (The sample of “Uçurtma Avcısı” and “Kuş Olsam Evime Uçsam”)

Müzeyyen ALTUNBAY*

Emrah ÇAKIR**

Öz. İnsanlığı etkileyen pek çok olay olmakla birlikte savaş ve göç, etkisi itibarıyla daha uzun süreli ve daha kalıcıdır. Söz konusu bu etki, yaşları ve dünyayı algılayış biçimleri göz önüne alındığında en çok çocuklara yansımaktadır. Bu çalışmada, sanatın birçok alanına olduğu gibi edebiyata da yansımış olan savaş ve göç olgusunun, çocukların gözünden anlatıldığı “Uçurtma Avcısı” ve “Kuş Olsam Evime Uçsam” adlı eserler incelenmiştir. Çalışmanın amacı, insanlara derinden tesir eden savaş ve göç olgularının etkilerini, çocuk gözünden ortaya koymanın yanında bu etkilerin çocuk edebiyatı ürünlerinde nasıl ve ne şekilde yer aldığını ifade etmek ve her iki eserde savaş ve göç ile ilgili benzer, ortak ve farklı noktaları tespit etmektir. Nitel bir araştırma olan bu çalışmada “doküman incelemesi”den yararlanılmıştır. İncelenen eserlerde tespit edilen benzer, ortak ve farklı noktalar bulgular kısmında sunulmaktadır.

Toplumsal Mesaj.

Bu çalışmanın amacı, savaş ve göç olgularının etkilerini, çocuk gözünden ortaya koymak; bu etkilerin çocuk edebiyatı ürünlerinde nasıl ve ne şekilde yer aldığını ifade etmek ve ele alınan eserlerde savaş ve göç ile ilgili benzer, ortak ve farklı noktaları tespit etmektir.

Anahtar Kelimeler: Savaş, göç, çocuk, Uçurtma Avcısı, Kuş Olsam Evime Uçsam.

Abstract. Although there have been many incidents affecting humanity; war and immigration last longer and they are more permanent in terms of their influence. This effect is most reflected on children considering the effects of their age and perception of the world. In this study, the works such as “Uçurtma Avcısı” and “Kuş Olsam Evime Uçsam” are studied in which children themselves describe the war and migration phenomena being used in the literature as well as in many other fields of art. The aim of the study is to determine the effects of the phenomena of war and migration that deeply affect people, and also how and in what way these effects take place in children's literature products and to identify similar, common and different points related to war and migration in both works. In the study, one of the qualitative research methods, "document review" method, was used. The similar, common and different points identified in the studied works are presented in the findings section.

Public Interest Statement.

The aim of this study is to determine the effects of the phenomena of war and migration and also how and in what way these effects take place in children's literature products and to identify similar, common and different points related to war and migration in both works.

Keywords: War, migration, child, Uçurtma Avcısı, Kus Olsam Evime Uçsam.

* Dr. Öğrt. Üyesi, Giresun Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilimler ve Türkçe Eğitimi Bölümü, Türkçe Öğretmenliği Anabilim Dalı, muzeeyen.altunbay@giresun.edu.tr

**

1. GİRİŞ

İnsanlık tarihine bakıldığında toplumları derinden etkileyen birçok olayın meydana geldiği görülmektedir. Siyasi hareketlenmeler, nüfus mübadeleleri, ticaret, doğal afetler, savaşlar, göçler, kıtlık, hastalıklar vb. bu olaylardan bazılarıdır. Bunlar arasında savaşlar; insanlık tarihi boyunca hem sebepleri hem de sonuçları açısından devletleri, milletleri ve küresel yapıyı derinden etkilemiştir. Savaş kavramını, sadece silahlı mücadele olarak değerlendirmek yanlış bir tutum olacaktır. Dünya üzerindeki birçok olay gibi savaş da insanlığa etkisi boyutuyla değerlendirilmelidir. Bu etki, insanın zihninden kısa sürede silinecek bir etki değildir. Bu sebeptir ki sinemadan tiyatroya, resimden edebiyata birçok sanat eserinin de vazgeçilmez konularından biridir.

Savaşın en önemli sonuçlarından biri, toplumsal yapıyı derinden etkileyen göç olayıdır. Tekşan (2011: 2017), tarih boyunca birçok toplumun ve bazı milletlerin, değişik nedenlerle yerlerinden kalkıp bilmedikleri, görmedikleri, diline ve dinine yabancı oldukları yerlere gidip yerleşmek durumunda kaldıklarını ve bu yeni ortamın toplumların ve milletlerin değişmesinde, olgunlaşmasında hatta evrimleşmesinde rol oynadığını ifade eder. Tekşan'ın sözü edilen bu görüşüne, tarihin en bilinen göçlerinden biri olan ve sosyal, ekonomik, siyasi vb. birçok sonucu olan Kavimler Göçü örnek olarak gösterilebilir.

Savaş ve göçün insan yaşamına etkisine "çocuk gözüyle bakmak" bakış açısı farklılığı sunması açısından önemlidir. Çocuklar, her türlü siyasi inisiyatiften arınmış bir şekilde, olayları olduğu gibi, topluma bir ayna tutarcasına ve yansız bir şekilde ifade edebilecek yapıdadırlar. Toplumun özü, çocuğun gözüyle anlatılabilir. Bu çalışma, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği'nin Afganistan'a müdahalesini, bir çocuğun bakış açısıyla anlatan "Uçurtma Avcısı" ile Suriye iç savaşını, savaşı birebir yaşayan ve Türkiye'ye göç etmek zorunda kalan bir çocuğun gözünden anlatan "Kuş Olsam Evime Uçsam" romanlarındaki benzer, farklı ve ortak yönleri belirlemek amacıyla hazırlanmıştır. Konular, yakın geçmişte ve günümüzde geçtiğinden ötürü, konuyu daha iyi açıklayabilmek için söz konusu savaşlardan ve sonrasındaki göç hareketlerinden de bahsedilmesi gerekmektedir.

Afganistan'daki savaş, başlangıçta bir iç savaş niteliğindedir. Kral Zahir Han, bir İtalya gezisinde iken 17 Temmuz 1973'te kuzeni "Davut Han, General Abdulkadir başkanlığındaki bir kısım solcu subayların ve Nur Muhammed Terek'in önderliğindeki sivil Marksistlerin yardımı ile darbe yaptı ve yönetimi ele geçirdi. Meşrutî hükümdarlık idaresini ortadan kaldırarak, Cumhuriyet sistemini getirdi ve kendisini başkan ilan etti" (Saray, 1981: 190). Davut Han, "Müslüman halkın isyanı sonrasında SSCB'den yardım istedi ve SSCB, 1979'da Afganistan'a asker gönderdi" (Ram, 1980: 101). Böylece iç savaş niteliğindeki olay, uluslararası bir boyut kazanmış oldu. Bu tarihten günümüze kadar olan süreçte de bu savaşın izleri sürmektedir.

Suriye'deki iç savaş ise coğrafi konum ve tarihsel geçmişinden ötürü Türkiye'nin daha yakından takip ettiği ve yapılan göçler dolayısıyla, birebir taraf olduğu bir olaydır. 15 Mart 2011 (www.ntv.com.tr) tarihinde resmen başlayan iç savaş, bir insanlık dramına sebep olmuş, geçtiğimiz altı yılda yüz binlerce insan yaşamını yitirmiştir. Bu durum, insani göçleri de beraberinde getirmiştir.

Merkezi, Londra'da bulunan Suriye İnsan Hakları Ağı (SNHR), Dünya Mülteci Günü münasebetiyle hazırladığı raporda, ülkelerindeki iç savaş nedeniyle mülteci konumuna düşen kayıtlı Suriyelilerin sayısının 5 milyon 835 bine ulaştığını, bu rakamın yüzde 50'sinin çocuk, yüzde 35'inin kadın, yüzde 15'inin ise erkeklerden oluştuğunu belirterek, "Türkiye 450 bini çocuk, 270 bini kadın, 1 milyon 900 bin mülteciye ev sahipliği yapıyor." ifadesiyle mültecileri kabul eden ülkeler arasında ilk sırada Türkiye'nin yer aldığını belirtmiştir (aa.com.tr/tr/dunya). Söz konusu bu durum, günümüzde de devam etmekte, hemen her gün yazılı ve görsel basında bu konuyla ilgili haberler yer almaktadır. Toplumsal hassasiyet ve çalışmanın odak noktasından kopmamak için bu çalışmada bu konuyla ilgili haberlere yer verilmemiştir.

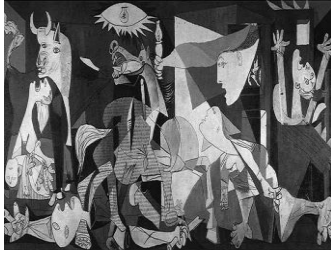
Yukarıda da söz edildiği gibi savaşlar, toplumları fazlasıyla etkilemiş ve mecburi göçe zorlamıştır. Bu durum, insanların yaşadığı acıları, sıkıntıları, göç ettiği yerde kendilerine olan bakış açılarını ve

uyum sorunlarını beraberinde getirmiştir. Tüm bunlar birçok çocuğun, sakladığı anı defterlerinde detaylıca anlatılmış iken bazı yazarlar da yaşanan bu acıları yazdıkları kitaplarla birlikte milyonlara ulaştırmıştır.

1.1. Edebiyatta ve Sanatta Savaş ve Göç Teması

İnsanları ve toplumları etkileyen en önemli unsurlardan olan savaş ve göç, insanın kendini ifade etme arzusuyla birleşerek edebiyatta ve sanatta birçok esere konu olmuştur ve olmaya da devam etmektedir. Bu duruma, Türkiye’de İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün göç ve göçmen konulu resim dalındaki yarışmalarıyla sanatı teşvik etme çabaları örnek olarak gösterilebilir (www.goc.gov.tr).

Resim sanatında göç temasını ele alan en önemli isimlerden biri Nuri İyem’dir (1915-2005). İyem, 1950-2004 yılları arasında yaptığı “göç” konulu 47 resmini “Göç Resimleri” adlı bir kitapta toplamakla birlikte “çeşitli kişi ve kuruluşlara ait koleksiyonlarda bulunan binlerce eseri arasından seçilen 100 yapıtı da Kibele Sanat Galerisi’ndeki sergide ‘Kadınların ve Göçün Ressamı’ adıyla sergilenmiştir” (www.cumhuriyet.com.tr/haber/diger/214442).

Dünyaca ünlü ressamların da eserlerinde savaş temasını işledikleri bilinmektedir. Picasso’nun İspanya iç savaşını resmettiği “Guernica” (en.wikipedia.org) adlı tablosu, bu duruma verilebilecek en güzel örneklerden biridir. Casanova (2012), İspanya’nın Bask bölgesindeki Guernica kasabasının, Hitler’in gönderdiği uçaklarla birlikte bombalandığını ve binlerce kişinin öldüğünü, Picasso’nun bu tablosunun, savaşın dehşetini gösteren bir tablo olarak sembol hâline geldiğini belirtir.

Resim 1. Guernica Tablosu

Savaş ve göç temaları, resim sanatı dışında beyaz perdede de yer bulmuştur. Yerli sinemada Türkiye’nin yakın tarihini anlatan “Çanakkale 1915” ve “Gelibolu” gibi filmler ilk akla gelen filmlerdir. Ayrıca Osmanlı dönemi ve İstanbul’un fethini konu alan “Fetih 1453” filmi de gösterime girdiği tarihten itibaren gişe rekorları kıran filmler arasındadır. Yabancı sinemada ise Piyanist, Pearl Harbour, Kazablanka, Der Untergang (Çöküş), The Immigrant (Göçmen), Brave Heart (Cesur Yürek), Schindler’in Listesi, Carla’nın Şarkısı gibi filmler savaş ve göçün yakın tarihteki yansımaları olurken Pers Prensi, Spartaküs, 300 Spartalı, Titanların Savaşı vb. filmler de uzak geçmişin izlerini taşıyan savaş ve göç temalı filmlerdir.

Savaş ve göç, yukarıda da görüldüğü üzere birçok daldaki sanat eserinde kendisine yer bulmasına rağmen çoğunlukla edebî eserlerde kendini gösterir. Savaş ve göçün dünya edebiyatındaki varlığına kronolojik bir sıralamayla değinen Belge (1980: 2), epiklere dayalı en eski edebiyatlarda savaşın olağan bir durum olduğunu belirterek Homeros ve Hildebrand gibi kahramanların asilliklerini savaşarak kazandıklarını söyler. Bununla birlikte 19. yüzyıla kadar savaş edebiyatı içine alınabilecek çarpıcı bir eser olmadığını da ifade eder. Ayrıca Fransız Devrimi’nden sonra Victor Hugo’nun “Doksan Üç” ve Zola’nın “Le Debadé” romanlarında savaş konusunun oldukça yoğun bir şekilde işlendiğini belirten yazar, 1. Dünya Savaşı sonrası Hemingway’in “Silahlara Veda” ve “Çanlar Kimin İçin Çalıyor” adlı romanlarında ve 2. Dünya Savaşı sonrası Sovyet Rusya edebiyatında savaş ve göç konularının odak noktada olduğunu belirtir.

Yukarıda sözü edilen klasik hâline gelmiş kitapların haricinde yerli edebiyatımızda da savaş ve göçün izlerini taşıyan eserlere sıkça rastlanmaktadır. Kurtuluş Savaşı yıllarını anlatan *Ateşten Gömlek* (Halide Edip), *Vurun Kahpeye* (Halide Edip), *Yaban* (Yakup Kadri), *Esir Şehrin İnsanları* (Kemal Tahir), *Kalpakkıllar* (Samim Kocagöz), *Küçük Ağa* (Tarık Buğra), *Firavun İmanı* (Tarık Buğra) gibi birçok eser savaşın dehşetini ve dönemin toplum yapısını gözler önüne sermektedir. Bununla birlikte yine yerli edebiyatımızda Leyla Yıldıırım’ın “Tutulamayan Sözler”, Ahmet Yorulmaz’ın “Savaşın Çocukları” ve Çiğdem Sezer’in “Juju Beni Unutma” kitaplarının yanı sıra dünya edebiyatında Judith Kerr’in “Hitler Oyuncagımı Çaldı”, Cengiz Aytmatov’un İlk Öğretmenim, Frank Boyce’un “Benim Adım Hiç Kimse”,

Markus Zusak'ın "Kitap Hırsızı" ve John Boyne'un "Çizgili Pijamalı Çocuk" adlı eserleri, savaş ve göçün etkilerini bireyler üzerinden gösteren önemli kitaplar arasındadır. Khaled Housseini'nin "Uçurtma Avcısı" ve Güzin Öztürk'ün "Kuş Olsam Evime Uçsam" adlı eserleri; savaş ve göçün etkilerini, bireyler özellikle çocuklar üzerinden anlattığı için çalışma konusu olarak seçilmiştir.

1.2. Çocuk Edebiyatı Yazarı Olarak Khaled Hosseini ve Güzin Öztürk

Khaled Hosseini, 1965 yılında Afganistan'ın başkenti Kabil'de dünyaya gelmiştir. Asıl mesleği doktorluktur. 1973-1978 arasındaki Afganistan iç savaşını bizzat yaşamış, 1978'deki SSCB müdahalesinden iki yıl sonra da ailesiyle birlikte Amerika'ya göç etmiştir. "Uçurtma Avcısı" isimli kitabında henüz 8 yaşındayken karşılaştığı savaş kavramı ile 7 yıl boyunca iç içe yaşamasını, çektiği acıları, yaşadığı sıkıntıları ve bugün dahi bu etkiden kurtulamamasını anlatmıştır. Bu yönüyle kitap, bir otobiyografik roman özelliği de taşımaktadır. Ayrıca söz konusu kitap 8 milyonu aşkın bir kitle tarafından okunmuş ve hem 2006 hem de 2007 yılında Penguin/Orange Readers's Group Ödülü'nü kazanmıştır (books.google.com.tr). "Bin Muhteşem Güneş" ile "Ve Dağlar Yankılandı" adlı eserler yazarın geniş okuyucu kitlesine ulaşan diğer kitaplarıdır.

Güzin Öztürk ise 1972 yılında Kütahya'da dünyaya gelmiştir. Çocukların dünyayı değiştireceğine inandığını ifade eden yazar, "Kuş Olsam Evime Uçsam" kitabında Suriye'deki iç savaş yüzünden evsiz ve yurtsuz kalan bir çocuğun hayallerini, göç ettiği yer olan Türkiye'de yaşadığı zor durumları ve ülkesine olan özlemini anlatmıştır. Söz konusu kitap ile ilgili dikkat çekici bir başka detay ise kitabın isminin ilk baskısıyla ikinci baskısında farklı olmasıdır. İlk baskıda kitabın ismi, aynı zamanda ana karakterin ismi olan "Beşir" iken ikinci baskıda kitabın ismi "Kuş Olsam Evime Uçsam" olarak değiştirilmiştir. Yazar, bu kitabının ilk baskısıyla 2015 yılında Tudem Edebiyat Birincilik Ödülü'nü kazanmıştır (www.edebiyathaber.net). "Ben Bir Hayaletim" isimli kitap, yazarın diğer eseridir.

1.3. Amaç

Söz konusu çalışmada amaç, insanları derinden etkileyen savaş ve göç olgularının etkilerini, çocuk gözünden ortaya koymakla birlikte bu etkilerin çocuk edebiyatı ürünlerinde nasıl ve ne şekilde yer aldığını ifade etmektir. Bu çalışma, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği'nin Afganistan'a müdahalesini, bir çocuğun bakış açısıyla anlatan "Uçurtma Avcısı" ve Suriye iç savaşını, birebir yaşayan ve Türkiye'ye göç etmek zorunda kalan bir çocuğun gözünden anlatan "Kuş Olsam Evime Uçsam" adlı romanlardaki benzer, farklı ve ortak yönleri belirlemek amacıyla hazırlanmıştır.

2. YÖNTEM

Bu kısımda çalışmanın yöntemi, evren-örneklem, veri toplama ve veri analizi gibi çalışmanın bilimsel doğasını ortaya koyan bölümlere yer verilmiştir. Bu çalışma nitel araştırma yöntemine uygun olarak hazırlanmıştır. Yıldırım ve Şimşek, nitel araştırmayı "gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir yaklaşımla ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma" (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 45) olarak tanımlamaktadır. Çalışmada "doküman incelemesi"nden yararlanılmıştır. Doküman incelemesi literatürde "araştırmanın konusu ile ilgili bilgi içeren materyallerin analizi" (Cansız Aktaş, 2014: 363) şeklinde açıklanmaktadır.

2.1 Evren-Örneklem

Bu çalışmada savaş ve göç olgularının çocuklar üzerindeki etkileri ve bu etkilerin çocuk edebiyatı ürünlerine yansımaları üzerinde durulmuştur. Araştırmacılar tarafından "amaçsal örnekleme" yöntemiyle örneklem olarak "Uçurtma Avcısı" ve "Kuş Olsam Evime Uçsam" kitapları seçilmiştir. "Amaçsal örnekleme, çalışma amacı doğrultusunda bilgi ve örnek açısından zengin materyallerin seçilerek derinlemesine araştırma yapma olanağı tanımaktadır" (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2016: 90).

2.2 Veri Toplama Yöntemi

Verilerin toplanması amacıyla araştırmacılar tarafından ilk olarak veri çeşitliliği sunması açısından farklı coğrafyalarda yaşanan ve etkisi günümüze değin süren iki savaşı temel alan eserler belirlenmiş, bunlar arasından çocuk bakış açısıyla anlatılan “Uçurtma Avcısı” ile “Kuş Olsam Evime Uçsam” adlı eser ele alınmıştır.

2.3 Verilerin Analizi

Araştırmada ulaşılan nitel verilerin analizinde içerik analizinden yararlanılmıştır. Araştırmada içerik analizi türlerinden “kategorisel analiz” (Tavşancıl ve Aslan, 2001) kullanılmıştır. Kategorisel analizde öncelikli olarak veriler kodlanmıştır. “Kodlar, kelime gruplarını sınıflandırmak ya da gruplandırmak için kullanılan semboller; araştırma sorularıyla ilgili olan kavramlardır” (Robson, 2001). Ardından kodları açıklayan kategoriler belirlenmiş ve bulgular, tablolar hâlinde sunularak yorumlanmıştır. Bu kategoriler iki eser arasındaki savaş ve göç olgusuna dönük benzer, ortak ve farklı noktalar olarak karşılaştırılmıştır.

3. BULGULAR

“Uçurtma Avcısı” ve “Kuş Olsam Evime Uçsam” adlı eserler üzerinde yapılan incelemenin analiz sonuçlarını ifade etmeden önce, analiz sonuçlarının daha iyi anlaşılabilmesi için söz konusu eserlerdeki karakter yapılanmasından da bahsetmek gerekmektedir.

3.1 “Uçurtma Avcısı” ve “Kuş Olsam Evime Uçsam” Adlı Eserlerin Karakter Analizleri ile Özetleri

Tablo 1. Uçurtma Avcısı adlı eserdeki temel karakterler

Karakter	Eserdeki Rolü
Emir (Ana karakter)	Çocukluğunda kıskanç ve babasıyla iyi ilişkileri olmayan bir çocuktur. Hizmetçileri ve tek arkadaşı olan Hassan ile içten içe hep bir çekişme hâlinindedir. İlerleyen dönemlerde de geçmişiyile sürekli yüzleşmek durumunda kalmaktadır.
Hassan	Emir’in hizmetçisi ve varlığından bile haberdar olmadığı üvey kardeşidir. Emir ile kardeş olduğundan habersizdir. Emir’in ona karşı yaptığı tüm olumsuz davranışlara karşın her zaman Emir’i sevmekte ve saygı duymaktadır.
Baba (Tufan)	Emir’in ve Hassan’ın babasıdır. Emir’i fazla önemsemeyen ve belli etmemeye çalışsa da Hassan’ın üzerine titreyen bir karakter özelliği taşımaktadır.
Ali	Hassan’ın, babası zannettiği kişidir. Tufan’ın eski arkadaşı ve hizmetçisidir.
Diğer Karakterler	Rahim Han, Süreyya, General, Ferit

Emir, kıskanç bir çocuktur. Sürekli, hizmetçileri olan kendi yaşlarındaki Hassan’ı kıskanır ve onunla canı sıkıldıkça oynar. En sevdiği oyun uçurtma uçurmaktır; ama Hassan her zaman ondan daha başarılıdır. Emir’in, babasıyla olan ilişkisi de kötü durumdadır. Emir, babasının kendisini çok sevmediğini düşünür. Afganistan’da darbe olunca Emir ve babası, Amerika’ya kaçarlar. Artık tüm mal ve servetlerini kaybetmişlerdir. Bu durum, baba ile oğlu birbirine yakınlaştırır. Emir’in babası petrol işletmesinde çalışırken hasta olur ve kısa süre sonra ölür. Emir de bu sırada evlenmiştir ama çocuklarının olmaması eşiyle ilişkisini olumsuz etkilemektedir. Babasının ölümünden sonra Emir, babasının arkadaşı Rahim Han tarafından kısa süreliğine geri çağrılır. Dönmekte tereddüt etse de Rahim Han’ı görmeye gider. Rahim Han, Emir’e babasının büyük sırrını söyler. Küçük gördüğü, hizmetçisi olarak bildiği Hassan, Emir’in üvey kardeşidir ve Kabil’de Taliban tarafından öldürülmüştür. Artık Emir için geçmişiyile yüzleşme zamanıdır. Rahim Han, Emir’den Hassan’ın oğlunu bulmasını ister. Emir, önce kabul etmese de sonra düşünür ve yeğenini bulmaya karar verir.

Hassan'ın oğlu, Taliban'ın elindedir. Emir, onu Taliban'ın elinden kurtarır ve Amerika'ya götürüp evlat edinir.

Tablo 2. Kuş Olsam Evime Uçsam adlı eserlerdeki temel karakterler

Karakter	Eserdeki Rolü
Beşir (Ana karakter)	Annesine ve babasına düşkün, yardımsever bir karakterdir. Hayal gücü son derece gelişmiş olan bir çocuktur.
Hasine	Beşir'in annesidir. Sahiplenici tavrıyla ön plana çıkmaktadır.
Seyit	Beşir'in babasıdır. Ailesi için her türlü fedakârlığı yapabilecek bir baba motifi söz konusudur.
Zehra	Beşir'in kampta tanıştığı ve sonra da mektuplaştığı kızıdır. Konuşma engelli bir çocuktur.
Diğer Karakterler	Halebi, Gufran, Samet, Ayşe, Korsan (kedi), Tartus (ağaç)

Beşir, hayal gücü oldukça yüksek bir çocuktur. Suriye'deki iç savaşta abisi ölmüştür, kendisi de bir kere yaralanmıştır. Ailesi, Türkiye'ye sığınma kararı alır ve Hatay'a gelirler. Oradaki kampta Zehra ile tanışır ve iyi anlaşılır; ama Zehra bir süre sonra kamptan ayrılmak zorunda kalır. Daha sonra Beşir ve ailesi de kamptan ayrılır ve İzmir'e gelirler, bu süre içinde hep Zehra ile mektuplaşırlar. Beşir'in en sevdiği oyuncak, kırmızı arabadır. Bir gün, ailesinden habersiz bir şekilde kırmızı arabayı daha önce gördüğü yere gider ama evinden oldukça uzaklaşmıştır ve geri dönüş yolunda çok korkar. Eve döndüğünde de annesi, ona kızsada dayanamaz ve sarılırlar. Beşir ve ailesi, buldukları ortamdaki kendilerine bakış açısından oldukça rahatsız olsalar da yapabilecekleri bir şey yoktur, orada kalmak zorundadırlar. Beşir'in yaşadığı savaş travması rüyalarına yansır; her gece rüyasında Halep'in ateşler içinde yandığını görmektedir.

Çocuk edebiyatı ürünlerindeki savaş ve göç olgusu üzerine, Khaled Housseini'nin "Uçurtma Avcısı" ve Güzin Öztürk'ün "Kuş Olsam Evime Uçsam" romanları arasında yapılan karşılaştırma sonucu iki eser arasındaki benzer, farklı ve ortak noktalar aşağıda sunulmuştur:

3.2 Ortak Noktalar

Savaş ve göç temasını işleyen iki eserde, savaşın insanlar ve özellikle çocuklar üzerindeki etkisinin çarpıcı bir şekilde anlatıldığı görülmektedir. Savaş denilince akla ilk gelen *ölüm, kan, silah* vb. gibi kavramlar eserlerde sıkça kullanılmaktadır. Uçurtma Avcısı adlı eserde geçen *"...Bir mahalleden ötekine gidebilmek için ciddi vize almak zorundaydın. Bunun üzerine kimse evinden çıkamaz oldu, bir roketin evlerine isabet etmemesi için dua etmeye başladık."* (s. 204) ve *"...Ölüm, her an, her yerde ölüm. Kabil'i korku sardı; sokaklar, stadyum, pazar yerleri korku dolu, o artık hayatımızın bir parçası."* (s. 221) cümleleri savaşın insanlar üzerindeki etkisini çok net açıklamaktadır. Söz konusu aynı etki, Kuş Olsam Evime Uçsam adlı eserde yer verilen *"Vizzzz...Kurşun sesini böyle duyarsın bazen. Arılar gibi kulağının yanından geçip gider. Bu yüzden sevmiyorum artık onları. Bana kurşunları hatırlatıyorlar. Bazen de güçlü bir ıslık duyuluyor. O zaman bomba atıyorlar. ıslık da çalmyorum artık."*(s. 7) , *"...Çok yakınsak füze düşebilir buraya. Kollarım başımda Halebi'ye baktım. Üstümüze düşmemiş. Düşecek sandım. Babam, sınıra yakınız, demişti ya. Savaş kampa da gelir mi ki? Gelsin istemem ben. Yaşayalım isterim."*(s. 54) ve *"...Önüne kâğıt koydular. Boya kalemleri verdiler. Halep denilince aklıma ne gelirmiş? Evimizin üstüne füze düşerken çizdim."* (s. 84) cümlelerinde açıkça görülmektedir.

Savaşın, insan yaşamını bu denli etkilediği bir ortamda bireyin kendisi, ailesi ve ülkesi adına duyduğu korku ve endişenin, kendi bilinçaltını da etkilememesi düşünülemez. Bu durum, her iki eserde "rüya" motifi ile yansıtılır. Uçurtma Avcısı adlı eserde yer alan *"...Kimisi tam bir kabus. Örneğin; çimleri kan kırmızı bir futbol sahasında asılmış, çürüyen cesetler."* (s. 222) ve Kuş Olsam Evime Uçsam adlı eserde yer alan *"...ıslık sesi duydum sonra. Füze attılar. Kaçmam gerek."* cümleleri, korku ve endişenin rüyalara yansıtıldığının birer göstergesidir.

İnsanlar, doğası gereği kaostan kaçmak, kurtulmak ister. Bu durum, adı geçen eserlerdeki karakterler için de geçerlidir. Her iki eserde de insanların vatanlarından ayrılıp, göç etmelerinin

temel sebebi; savaşın getirdiği korku, belirsizlik, acı ve endişedir. Savaş; Kabil ve Halep'i yıkmış, şehirler yerle bir olmuştur. Bu yıkım, karakterlerde "vatansızlık" düşüncesinin oluşmasına yol açar. Uçurtma Avcısı adlı eserdeki "...Bazen merhum karısı kadar çok sevdiği tek şeyin Afganistan, merhum vatani olduğunu düşünüyorum" (s. 160) cümlesi ile Kuş Olsam Evime Uçsam adlı eserde yer alan "...Vatansız kalmak ne demek bilmezsin! Bilme zaten." (s.71) cümlelerinde karakterlerin kendilerini "vatansız" olarak hissettikleri, net bir şekilde görülmektedir.

Yukarıda sözü edilen ve örnekleri verilen özelliklerin yanı sıra söz konusu eserlerde anlatılan ailelerin savaşta yakınlarını kaybetmeleri; "Savaşlar Afganistan'da babaları, çok az bulunan bir mala, değerli bir ayrıcalığa dönüştürmüştü" (Uçurtma Avcısı, s.250), "Nasıl söyleyeceğiz şimdi Beşir'e? Nasıl söylerim abin gitti, gelmeyecek diye? Nasıl söylerim, abin öldü diye?" (Kuş Olsam Evime Uçsam s.15) ifadeleri ile; başka ülkeye göç, "İnsanları Şoravi işgalindeki Kabil'den, görece güvenli Pakistan'a kaçırmak, dönemin en kârlı mesleklerinden biri olup çıkmıştı. Bizi Celalabat'a götürüyordu" (Uçurtma Avcısı s.114) ifadeleri ile; yoksulluk ise "Son birkaç aydır un çorbası içiyoruz sadece. Evde undan başka şey yok" (Kuş Olsam Evime Uçsam, s.14), "Çocuklara yiyecek bir şey kalmadı" (Uçurtma Avcısı, s.247) vb. cümleleri ile anlatılmaktadır. Bununla birlikte yasakçı ve baskıcı tutum, [Sakal devriyesi, diye fışıldadı Ferit. Taliban'la ilk karşılaşmamdı (Uçurtma Avcısı, s. 252), Abin ölse de sadece gözyaşı dökmene izin verileceğini, bağırmanın gerektiğini biliyorum (Kuş Olsam Evime Uçsam, s.16)], ülkeden kaçarken yaşanan diğer sıkıntılar da [Ve o mazot kokusu. Gözlerimi yakıyordu, biri göz kapaklarımı kaldırmış limon sürüyordu sanki. Burnum her solukta alev alıyordu. İnsan böyle bir yerde ölebilir, diye düşündüm" (Uçurtma Avcısı, s.125), Kaçarken uyumadık ki düzgün. Dizlerimizi büktük hep. Kaçmak zordur. Hep oturursun, yatamazsın (Kuş Olsam Evime Uçsam, s.62)] her iki eserde işlenen ortak konulardır.

Savaşın ve göçün sadece çocuklar değil, göç edilen yerdeki halkın üzerinde de sosyo-kültürel ve ekonomik etkileri olduğu bilinmektedir. Her iki eserde gidilen yerlerde göçmenlere olan olumsuz bakış açısı "...apartmanlarda oturanların, köhne, tek katlı, pencereleri parmaklıklı evlerde oturanlarla asla tokalaşmadığı, benimki gibi eski püskü arabaların asfalt yollara yağ damlattığı mahallemizde" (Uçurtma Avcısı, s.139), "Doldurdunuz Hatay'ı! Sizin yüzünüzden rahat yok. Mahallede evine hırsız girmeyen kalmadı. Hem kaçıp geliyorsunuz, hem hırsızlık yapıyorsunuz" (Kuş Olsam Evime Uçsam, s.70) cümleleri ile yansıtılmıştır.

Eserlerde çocukların savaş nedeniyle çocukluklarını yaşayamadan küçük yaşlarda büyük sorumluluk almaları, her iki kahramanın da (Emir ve Hassan) memleketlerine bir daha kalıcı olarak dönemeyişleri iki kitabın ortak noktası olarak tespit edilmiştir:

"Para kazanmak zordur. İş bulmak da...Suriyeli olursan daha zordur." (Kuş Olsam Evime Uçsam, s. 106)

"Evine girip çıkan insanları, Şor Pazarı'nın tıklım tıklım geçitlerinde yürümeyi, onu, babasını ve büyükbabasını tanıyan, onunla ortak ataları bulunan, geçmişi onunkiyle örtüşen insanlarla selamlaşmayı özlüyordu" (Uçurtma Avcısı, s. 132)

"Savaş bitince dönsek ya? Bekler evimiz bizi" (Kuş Olsam Evime Uçsam, s. 24)

"Böylesi bir coşkuyu son kez, 1975 kışında tatmıştım. O son uçurtmayı kestiğim ve damımızda durmuş el çırpanı yüzü ışılan Baba'yı gördüğüm an" (Uçurtma Avcısı, s. 374)

"Ben şimdi İzmir'deyim. Adresimi yazdım aşağıda. Bana mektup yazmanı isterim" (Kuş Olsam Evime Uçsam, s. 114)

3.3 Benzer Noktalar

Uçurtma Avcısı ve Kuş Olsam Evime Uçsam adlı eserlerin, savaş ve göç temalı oluşundan önceki bölümlerde söz edilmişti. Adı geçen eserlerin ortak noktalarının yanı sıra benzer noktaları da bulunmaktadır. Uçurtma Avcısı'nda Emir ve babası, öncelikle Pakistan'a gitmekte iken Kuş Olsam Evime Uçsam'da Beşir ve ailesi Türkiye'ye göç etmektedir. Bu durum -farklı özellik olarak görülsede dahi- göç edilen yerlerin, terk edilen yerlere coğrafi olarak yakın ve dinî açıdan benzer özelliklere sahip ülkeler olması açısından önem arz eder.

Savaş ortamında çocukların kendileri, aileleri ve vatanları için duydukları korku ve endişe, iki eserde benzer özellikler göstermektedir. Karakterler, ölümden korkmakla birlikte ailelerinin ve vatanlarının geleceği için de endişe duymaktadır.

Savaş ve göç gibi olaylar herkesi etkileyebilmekle birlikte, savaşın ve göçün çocuklara olan etkisi elbette daha fazla olacaktır. Bu durumda çocukların yaşı, olaylara bakış açıları oldukça önemlidir. Adı geçen kitaplarda anlatılan Afganistan ve Suriye'deki savaşlar başladığında Emir ve Beşir, aynı olmasa bile birbirlerine yakın yaşta iki çocuktur. Emir, 12; Beşir, 10 yaşındadır. Hem Emir hem de Beşir öğrencidir; ancak savaş ortamı sebebiyle okula gidememektedirler. Emir, Amerika'ya gittiklerinde okula devam eder, Beşir'in ise sadece Hatay'daki kampta Türkçe öğrendiği belirtilmektedir. Savaşın ne olduğunu bile bilmeyen söz konusu karakterler, başlarından geçen olayların ardından küçük yaşta büyük sorumluluk alan küçük yetişkin konumundadırlar. Emir'in Amerika'ya göç ettikten sonra hemen her gün pazarda yerini alıp para kazanmaya çalışması, Beşir'in yoksulluk ve korku çektikleri dönemlerde ailesini, özellikle de annesini teselli etmeye çalışması, her iki karakterin de savaşın etkilerini bizzat yaşayarak görmeleri gibi durumların, onları küçük sayılabilecek yaşlarda olgunlaştırdığını göstermektedir.

Savaşın, insanları ülke dışına göç etmeye zorlamasıyla yeni ve tanımadıkları ülkelere giden, eserlerin ana karakterleri (Emir ve Beşir) gittikleri ülkelerin kendi ülkeleriyle olan benzerliği sayesinde ortama daha hızlı uyum sağlamayı başarmaktadır. Afganistan'dan Pakistan'a kaçan Emir ve babası, hem vatanlarına yakın oldukları için hem de iki ülkenin dinî ve insanî değerlerinin benzer olması sebebiyle ortama hızlı uyum sağlamışlardır *"Yüzümü gökyüzüne çevirdiğimi, gözlerimi kısıp dünyayı havasız kalmak üzereymiş gibi, hırsla soluduğumu anımsıyorum. Toprak yolun bir tarafına, taşlı bir hendeğin kenarına uzandım, gri sabah göğüne baktım. Havaya, ışığa ve yaşadığıma şükrettim. Pakistan'dayız Emir, dedi Baba."* (Uçurtma Avcısı, s.126). Söz konusu bu durum Beşir ve ailesi için de geçerlidir.

Bununla birlikte Afganistan ve Suriye'de kadınlar aleyhine konulan kurallar da benzerlik göstermektedir. Afganistan'da yüksek sesle, Suriye'de ise alçak sesle bile olsa konuşmak kadınlara yasak durumdadır. Eserlerde tespit edilen *"Adam avaz avaz bağıyor, Ahlak ve İffet Bakanlığı'nın kadınların yüksek sesle konuşmasını yasakladığını haykırıyordu"* (Uçurtma Avcısı, s.221), *"Gufran'ın annesinin sesi ne güzel. Sesi, saklanmaktan vazgeçmiş bence. Çok sevindim konuşmasına ben"* (Kuş Olsam Evime Uçsam, s.49) cümleleri, yasakçı tutumun çocuk gözüyle anlatılması açısından önemli ifadelerdir.

3.4 Farklı Noktalar

Çalışma konusu olan Uçurtma Avcısı ve Kuş Olsam Evime Uçsam adlı eserler, ortak ve benzer yönlerinin yanı sıra birbirlerinden çok sayıda farklı özellik de barındırmaktadır. Bu bağlamda ilk farklılık, kitabın ithafı konusundadır. Güzin Öztürk, "Kuş Olsam Evime Uçsam" kitabını "Bu kitap, savaşlardan zarar gören çocuklara adanmıştır." cümlesi ile dünyanın birçok yerindeki çocuklara ithaf ederken Khaled Hosseini, "Uçurtma Avcısı" adlı kitabını "Bu kitap, gözümün nuru Haris ile Farah'a ve Afganistan'ın çocuklarına adandı." cümlesi ile kitabı sadece yakınları ve Afgan çocuklarına ithaf etmiştir.

Savaş ve göçün çocukların bakış açısıyla anlatılması, eserlerin çocukların seviyesine uygun biçimsel ve içeriksel özelliklere (cümlelerin uzunluğu ya da kısalığı, görsel öge kullanımı vb.) ne kadar uygun oldukları sorusunu akla getirmektedir. Yapılan detaylı inceleme sonucunda Kuş Olsam Evime Uçsam adlı eserde kısa cümleler kullanıldığı ve sık sık resimlendirmeler yapıp ana karakterin ruh hâlinin resimlerle yansıtılmaya çalışıldığı belirlenmiştir. Uçurtma Avcısı'nda ise uzun cümleler tercih edildiği ve hiçbir görsel ögenin kullanılmadığı tespit edilmiştir.

Uçurtma Avcısı ve Kuş Olsam Evime Uçsam adlı eserlerin, biçimsel özelliklerinin yanı sıra içerik özellikleri de incelenmiş, Uçurtma Avcısı'nda entrikalı aile bağları (Hassan'ın Baba'nın oğlu çıkması), saklanan birçok sır (Baba'nın ve Rahim Han'ın Hassan ile üvey kardeş olduklarını Emir'den saklamaları) gibi unsurların yanı sıra her yaşta insan için olumsuz örnek oluşturabilecek

davranışların (kumar oynamak, içki içmek, kavga, ırkçılık, iftira, tecavüz, intihar gibi) önemli bir yer tuttuğu; Kuş Olsam Evime Uçsam'da ise herhangi bir olumsuz örnek oluşturabilecek davranışa yer verilmediği belirlenmiştir. Bu farklılık; yazarların yetiştikleri, kültürel anlamda beslendikleri toplumun etkisinden olabileceği gibi kişisel tercihlerinden kaynaklı da olabilir.

Savaşın ve göçün insan üzerindeki etkilerini, bizzat savaşı yaşamış bir yazardan okumak ile herhangi bir savaş ortamında bulunmamış bir yazardan okumak farklıdır. Khaled Hosseini kitabında bizzat yaşadığı savaşı anlatmıştır. Güzin Öztürk'ün kitabında ise böyle bir durum söz konusu değildir.

Adı geçen eserler incelenip karşılaştırıldığında göze çarpan bir başka farklılık da olayların anlatıldığı dönemdir. Uçurtma Avcısı'nda 1973 ve sonrasındaki olaylar, 2001 yılında anlatılmıştır. Bu durum, kitaba bir nevi "anı" özelliği de kazandırmaktadır. Kuş Olsam Evime Uçsam'da ise olayların geçtiği ve anlatıldığı zaman dilimi aynıdır.

Anlatmaya dayalı metinlerin en önemli unsurlarından birisi, olay örgüsünün aktarılış biçimidir. Uçurtma Avcısı'nda kitabın bölümleri olay örgüsünden bağımsız şekilde "1-2-3..." şeklinde sıralanmış iken Kuş Olsam Evime Uçsam'da bölümler, olay örgüsüne ve ana karakterin söylediği bazı cümlelere göre isimlendirilmiştir (Demek Ki Kurşunlar Beni Görmüş, Toprak Biraz Ülke Kocar gibi). Ayrıca Uçurtma Avcısı adlı eserde bazı bölümler arasında 5-12 yıl gibi uzun zaman dilimleri bulunmakla birlikte bu süre zarflarında gelişen olaylardan bahsedilmemiştir. Kuş Olsam Evime Uçsam adlı eserde ise sadece "Kâğıttan Turna Kuşları" ile "Kırmızı Rüya Arabası" bölümlerinde anlatılanlar arasında "2 ay" gibi diğer kitapla karşılaştırıldığında kısa sayılabilecek bir zaman aralığı olsa da genellikle olay akışı bölünmeksizin sürdürülmüştür.

İki eser arasındaki önemli bir farklılık da kahramanların aileleri ile olan bağlarıdır. Yaşanılan tüm sıkıntılarda olduğu gibi savaşın etkisinde olan çocukların da sığınacakları ilk liman, aileleridir. Uçurtma Avcısı'nda Emir'in annesi, onun doğumunda ölmüş ve Emir çocukluğunda annesiz kalmanın derin acısını [*Hassan da onu merak ediyor muydu? Özlüyor muydu, benim hiç tanımadığım annemi özlediğim gibi?*] (s.7)] yaşamıştır. Kuş Olsam Evime Uçsam'da ise Beşir'in annesi yaşamaktadır ve aralarında çok güçlü bir bağ vardır "*Gözlerim tam kapanacak, açıyorum, annemin güzel yüzünü görüyorum. Tam kapanacak, açıyorum, saçlarımı okşarken görüyorum onu.*" (s.12) ifadeleri ile bu bağ gözler önüne serilmektedir.

Ayrıca Uçurtma Avcısı'nda anlatılan Emir'in ailesi ile Kuş Olsam Evime Uçsam'da anlatılan Beşir'in aile yapısı sosyo-ekonomik açıdan birbirinden oldukça farklıdır. "*Kavisli duvara çerçevesiz aile resimleri asılıydı: Büyükbabamla Kral Nadir Şah'ın 1931'de, Şah'ın suikastinden iki yıl önce çekilmiş, eski damarlı bir fotoğraf; ölü bir geyiğin başında duruyorlar, ayaklarında dizlerine kadar gelen çizmeler, omuzlarında av tüfekleri...*" (Uçurtma Avcısı, s.5), "*Son birkaç aydır un çorbası içiyoruz sadece. Evde undan başka şey yok.*" (Kuş Olsam Evime Uçsam, s.14) cümleleri ekonomik açıdan iki hayat arasındaki farkı net bir şekilde yansıtmaktadır.

Savaş ortamlarında yaşananlar, savaşın etkileri vs. hemen her savaş bölgesinde birbirine benzer özellikler gösterse de adı geçen eserlerde çocuklar savaşı ve etkilerini, doğdukları şehirler üzerinden göstermektedir. Uçurtma Avcısı'nda savaşın dehşeti Kabil özelinde verilirken Kuş Olsam Evime Uçsam'da Halep özelinde verilmektedir. Söz konusu eserler incelendiğinde ana karakterlerin kişilik özelliklerinin de farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Emir; kiskanç, samimiysiz ve yer yer acımasız bir çocuk olarak tasvir edilirken Beşir, dışa dönük ve yardımsever bir çocuk olarak tasvir edilmiştir. Savaş ve göçün sonrasında yaşananların etkisiyle zaman içinde Emir de Beşir gibi dışa dönük ve yardımsever bir karakter hâline gelmiştir.

Çocuklara hitap eden ve/veya kahramanı çocuk olan eserlerin karşılaştırılmasında değinilmesi gereken bir başka unsur da fantastik öge kullanımınıdır. Yapılan inceleme sonucunda Kuş Olsam Evime Uçsam'da "konuşan ağaçlar, yan yana iki tane güneş" gibi fantastik öğeler bulunduğu görülür iken Uçurtma Avcısı'nda herhangi bir fantastik ögeye yer verilmediği belirlenmiştir.

Savaş, mekân olarak belirli bir coğrafyada meydana gelse de etkileri o coğrafya ile sınırlı kalmamaktadır. Kuş Olsam Evime Uçsam'da Beşir'in gördüğü rüya aracılığıyla Hiroşima'ya atılan atom bombasından da bahsedilmiş, böylece "savaş" kavramının olumsuz etkileri evrenselleştirilmiştir. Uçurtma Avcısı'nda ise sadece Afganistan'daki savaştan bahsedildiği ve savaşın evrenselleşen olumsuz etkilerine yer verilmediği anlaşılmaktadır.

Toplum hayatını etkileyen savaş, göç gibi önemli ve etkisi büyük olayların anlatıldığı eserlerde siyasi durumların varlığı da önemli bir unsurdur. Uçurtma Avcısı'nda mezhep çatışması [*Hazaralar'ı ezmelerinin bir nedeni de Peştunların Sünnî, Hazaraların Şii olmalarıdır, diyordu* (s.9-10)], askeri darbe [*Hiçbirimiz bir yaşam tarzının sona erdiğinin farkında değildik. Bizim yaşam tarzımızın. Henüz sona ermemişti belki ama sonun başlangıcıydı. Sonu, yani resmî sonu önce Nisan 1978'de komünistlerin darbesiyle sonra da Aralık 1979'da Rus tankları Hassan'la oyun oynadığımız sokağa girdiği, tanıdığım Afganistan'ı öldürdüğü ve hâlâ sürüp giden kanlı dönemi başlattığı gün geldi* (s.37)], monarşi [*Kral Zahir Şah yurt dışında, İtalya'daydı. Onun yokluğunda kuzeni Davut Han, kralın kırk yıllık saltanatına kansız bir darbeye son vermişti* (s.37-38)], 11 Eylül (İkiz Kuleler) Olayı [*Sohrab sessizdi ama dünya değil. Eylülde bir salı sabahı İkiz Kuleler yıkıldı ve dünya bir gecede değişti* (s.365)] gibi siyasi olayların yanında Kral Zahir Şah (s.37), Davut Han (s.38), Reagan (s.129), Carter (s.129), Brejnev (s.129), Hamit Karzai (s.366) gibi siyasi figürlerle birlikte Taliban [*Birkaç hafta sonra Taliban uçurtma yarışlarını yasakladı. İki yıl sonra 1998'de de Mezar-ı Şerifteki Hazaraları katletti* (s.218)] gibi oluşumlara da değinilirken Kuş Olsam Evime Uçsam'da hiçbir siyasi figür ya da olaydan bahsedilmemektedir.

Türk kültürü, geniş coğrafyalara yayılan ve yeryüzünün birçok noktasında bilinip anlatılan unsurlar barındırmaktadır. Uçurtma Avcısı'nda Türk mizah kültürünün en önemli ögesi olan Nasreddin Hoca fıkralarına da yer verildiği tespit edilmiştir: "*Savaşlar çıkmış, internet icat olmuş, bir robot Mars'ta gezinmişti ve biz hâlâ Nasrettin Hoca fıkralarına gülüyorduk. Hocanın bir keresinde sırtında ağır bir çuvalla eşeğini sürdüğünü duymuş muydun, dedim. Hayır, dedi. Yolda karşılaştığı biri, neden çuvalı semerin üzerine koymuyorsun, diye sormuş. Hoca şöyle demiş: Ama bu gaddarlık olur, zavallı hayvan beni bile zor taşıyor zaten.*" (s.271). Bu ifadeler, Nasreddin Hoca'nın dünyanın birçok yerinde olduğu gibi Afganistan'da da tanındığını göstermektedir. Kuş Olsam Evime Uçsam adlı eserde anlatılan olayların bir kısmı Türkiye'de geçmesine rağmen Türk kültürüne özgü herhangi bir durum ya da anlatı tespit edilememiştir.

İncelenen eserlerden Uçurtma Avcısı'nda "metinlerarasılık" kavramının önemli bir yer tuttuğu görülür. Adı geçen eser incelendiğinde *Şehname* ve *Sefiller* gibi klasikleşmiş edebî eserlerden söz edildiği, "*Hassan'ın o güne kadar okuduklarım arasında en sevdiği kitap, onuncu yüzyıldan kalma bir destan olan Şehname'ydi. ...Üzüntüden kahrolan Rüstem, oğlunun son sözlerini acıyla dinler: 'Eğer sen benim babamsan kılıcını oğlunun kanyla kirletmiş oldun'* (s.30), "*Kendimi Javert'in karşısında oturan Jean Valjean gibi hissettim.*" (s.332) cümleleri ile adı geçen eserlerden alıntı yapıldığı; buna karşın Kuş Olsam Evime Uçsam adlı eserde herhangi bir edebî esere değinilmediği belirlenmiştir.

Göç sonrası yaşanan ekonomik çöküş de söz konusu eserlerdeki farklılıklardan biri olarak göze çarpmaktadır. Uçurtma Avcısı'nda Afganistan'daki siyasi durum ve savaşın etkisiyle göç kararı alan insanların, göç ettikleri yerlerde statülerinin ve yaptıkları işlerin değiştiğine, ekonomik olarak çöküş yaşadıklarına (Emir'in babasının Afganistan'ın sayılı zenginlerinden biri iken Amerika'da benzin istasyonunda sigortasız işçi olarak çalışması, Afganistan'daki ünlü cerrahların, üniversite profesörlerinin hatta geçmişte büyükelçilik yapmış olanların dahi artık tezgâhtarlık yapıyor olması gibi) değinilmektedir: "*Baba'ya beş dakika sonra çıkacağımı söyledim, omuz silkti. Fremont'taki bir benzin istasyonunda çalışıyordu, izin günüydü*" (s.130), "*Baba, bir kasanın karşısına geçip yiyecek kuponu uzatırken yaşadığı o küçük düşürücü anlara son vermiş, en büyük korkularından birini bertaraf etmiş oldu: Bir Afgan tarafından yardım parasıyla yiyecek alırken görölme korkusunu*" (s.134), "*Bazen ben tezgaha göz kulak olurken Baba, bir elini göğsüne saygıyla bastırılmış bir hâlde geçitlerde gezinir, Kabil'den tanıdığı kişileri selamlardı. Bana çok az kullanılmış, yün paltolar satan terzilerin, boyası gitmiş bisiklet başlıkları satan makine ustalarının yanı sıra eski büyükelçiler, işsiz cerrahlar, üniversite profesörleri"* (s.142) vb. cümleler yaşanan ekonomik değişime örnek olarak gösterilebilir. Kuş Olsam

Evime Uçsam'da ise Suriye'de iken bile düşük gelire sahip olan ailelerden söz edilmekte, göç sonrası bu ailelerin ekonomik durumunda çok fazla bir değişiklik olmadığı görülmektedir.

Çalışmada doküman analizi için örneklem olarak seçilen "Uçurtma Avcısı" ve "Kuş Olsam Evime Uçsam" adlı eserler, savaş ve göç teması çerçevesinde birçok konu karşılaştırılmış, eserlerde savaş ve göç olgusuna yönelik tespit edilen ortak, benzer ve farklı noktalar ayrıca Tablo 3'te gösterilmiştir (Bk. Tablo 3).

Tablo 3. Uçurtma Avcısı ve Kuş Olsam Evime Uçsam adlı eserlerin karşılaştırılması

Ortak Noktalar	Benzer Noktalar	Farklı Noktalar
1 Savaşın olumsuz etkisi	Göç edilen ilk yerlerin coğrafi konumu	Kitabın ithaf edildiği kesim
2 Rüya motifi	Ana karakter olan çocukların yaşları	Yapısal özellikler ve içerik özellikleri
3 Vatansızlık	Afganistan ve Suriye'de kadınlara uygulanan baskı	Yazarların, olayların içindeki konumu
4 Yoksulluk		Olay örgüsünün aktarılış biçimi
5 Göçmenlere bakış açısı		Ailelerin tutumu ve karakterlerin kişilik özellikleri
6 Memleket özlemi		Fantastik öge kullanımı
7 Kahramanların ülkelerine bir daha dönememeleri		Savaşın evrenselleşen olumsuz etkisi
8 Mutlu sonla bitmeleri		Siyasi figür, olay ve oluşumların eserdeki varlığı
9		Türk kültür özelliklerinin varlığı
10		Göç sonrası ekonomik çöküş

Tablo 3'e göre, "vatansızlık" kavramı, ana vatana olan özlem gibi konular incelenen her iki eserde de ortak olan unsurlardandır. İki farklı edebiyat sahasına ait bu iki eserde ortak noktaların bulunması, savaş ve göç olgularının etkisinin evrenselliğini gözler önüne sermektedir. Eserlerdeki benzer noktalar az sayıda olmakla birlikte göç edilen ülkelerin coğrafi özellikleri, ana karakterlerin yaşları ve kadınlara bakış açısı gibi durumlar, eserlerdeki yardımcı düşüncelerin zeminini oluşturan unsurlar arasındadır. Söz konusu eserlerde benzer ve ortak noktaların yanı sıra olay örgüsünün aktarılış biçimi, karakterlerin kişilik özellikleri, yazarların olaylar içindeki konumu gibi farklılık oluşturan unsurlar, ana fikrin oluşumundaki temel noktalar arasındadır. Söz konusu bu noktalar, eserleri ilgi çekici kılmakla beraber zaman ve mekân değişikliklerinin, yaşanan olayların eserlere farklı şekillerde yansımış olması da savaş ve göç olgularına olan bakış açılarını geliştirici niteliktedir.

4. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Savaş ve göç olgularının insanlar üzerindeki izleri oldukça derindir. Bu izlerin en çok da savaş esnasında yaşanan vahşetlerin nedenini anlamlandıramayan ve huzur içinde yaşama şansı elinden alınmış olanları yani çocukları etkilediği de yadsınamaz bir gerçektir. Bu çalışmada çocukların savaşa bakış açısı; yaşanan korku, acı ve sıkıntılar ve tüm olumsuzluklara rağmen daha iyi bir dünya düşleyen çocukların hak ettikleri hayatı yaşamak için gösterdikleri çaba, biri yerli diğeri yabancı iki çocuk edebiyatı ürünü üzerinde yapılan çalışma sonucu ifade edilmeye çalışılmıştır.

İncelenen eserlerden "Uçurtma Avcısı"nda; intihar, tecavüz, kumar, çocuk istismarı, kavga, iftira gibi olumsuz örnek oluşturabilecek tutum ve davranışlara yer verildiği görülür. Bununla birlikte Kuş

Olsam Evime Uçsam adlı eserde ise fidan dikmenin özendirilmesi, hayal gücüne ve fantastik öğelere sıkça yer verilmesi ve savaştan kaçarak Türkiye'ye sığınan Suriyelilere olumlu bir bakış açısı sunması vb. gibi hususlara yer verildiği tespit edilmiştir.

Çalışma sonucu elde edilen veriler ışığında, eserlerdeki karakterlerin, vatanlarına büyük bir özlem duydukları ve psikolojik durumlarının olumsuz yönde etkilendiği açıkça görülmektedir. Mehreliyev (2016), yaptığı çalışmada ana vatanlarından ayrılan insanların ortak özellikleri üzerinde durmuş, bu insanların ana vatanlarına özlem duyduklarını ve bu durumdan psikolojik olarak etkilendiklerini ifade etmiştir. Görüldüğü üzere çalışmanın sonucu, Mehreliyev'in (2016) araştırma sonuçlarıyla aynı doğrultudadır.

İncelenen eserlerde siyasi sebeplerden ötürü başlayan savaşların ve bunun sonucu olarak insanların ana vatanlarından ayrılıp başka ülkelere göç etmek zorunda kalması söz konusudur. Her ne kadar Tekşan (2011: 217), göçün insanların sağlıklı iletişim kurmasını sağladığını, kültürel etkileşim sonucu bir zenginliğin hatta ortak bir kültürün ortaya çıktığını ifade etse de çalışmada incelenen eserlerde yer alan karakterlerin, dilini bile bilmedikleri bir ülkeye gitmeleri sonucu yaşadıkları sıkıntılar, göç ettikleri yerlerde göçmenlere olan olumsuz bakış açısı, ekonomik olarak oldukça kötü duruma düşmeleri gibi hususlar, karakterlerin içinde bulunduğu zor durumu gözler önüne sermektedir. Tespit edilen bu sonuç, ana vatanlarından ayrılan insanların göç ettikleri yerlerde büyük sıkıntılar çektiğini ifade eden Yılcıoğlu'nun (2015) görüşleriyle benzerlik göstermektedir. Söz konusu eserlerde yapılan inceleme sonucu, karakterlerin hem kendi geleceklerinden hem de ana vatanlarının geleceklerinden endişe duydukları ve karamsar, umutsuz bir ruh hâli içinde buldukları saptanmıştır. Karakterlerin bu duygusal yapısı, memleketlerinden göç eden insanların ana vatanlarının geleceği adına umutsuz olduğunu ifade eden Midilli'nin (2016) çalışma sonuçlarıyla aynı doğrultudadır. "Afganistan ve Suriye'de kadınlar aleyhine konulan kural ve yasakların sebepleri", "savaş bölgelerindeki kaosu toplumsal etkileri", "göç edilen yerlerde mültecilere bakış açısı" gibi konular başka araştırmalara da konu olabilecek niteliktedir.

Sonuç olarak savaş ve buna bağlı yaşanan göçler ile bunların insan yaşamına etkilerinin yazılı ve görsel basından, sosyal medyadan takip edilmesinin yanında edebî eserler vasıtasıyla da okunması, insanların bakış açılarını genişletmesine, toplumsal ve evrensel hassasiyetin oluşmasına katkı sunacaktır. Bu bağlamda savaşın günümüz dünyasındaki yeri ve insan psikolojisine, özellikle de çocuklara olan olumsuz etkisi göz önüne alındığında, savaş ve göç gibi konular etrafında gelişen çocuk kitaplarının, koruyucu ve hayal gücünü destekleyici nitelikte olması, çocuk gelişimini olumsuz etkileyecek unsurlara yer vermemesi gerekmektedir.

Kaynakça

- Belge, M. (1980). *Edebiyat ve savaş, Milliyet Sanat Dergisi, Yeni Dizi*, 10. (15 Ekim tarihli yazı).
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2016). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Casanova, J. (2015). *İspanya iç savaşının kısa tarihi*. (U. Kocabaşoğlu, Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Cansız Aktaş, M. (2014). Nitel Veri Toplama Araçları. *Kuramdan uygulamaya eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri*. (M. Mustafa, Ed.). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Huseyni, H. (2017). *Uçurtma avcısı*. İstanbul: Everest Yayınları.
- Mehreliyev, E. (2016). Savaş ve edebiyat. *Sakarya Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Savaş ve Edebiyat Sempozyum Bildirileri*, 1, 193-200.
- Midilli, S. (2016). Yeni roman: savaşın edebiyata yansımaları-Hiroşima sevgilim üzerine bir inceleme. *Savaş ve Edebiyat Sempozyumu*, 332-343.
- Öztürk, G. (2016). *Kuş olsam evime uçsam*. İstanbul: TUDEM Yayınevi.
- Ram, M. (1980). *A rocky revolution*. Economic and Political Weekly, 15(3), 8-11.

- Robson, C. (2001). *Real world research*. USA: Blackwell Publishers.
- Saray, M. (1981). *Dünden bugüne Afganistan*. İstanbul: Boğaziçi Yayınları.
- Tavşancıl, E. ve Aslan, E. (2001). *Sözel, yazılı ve diğer materyaller için içerik analizi ve uygulama örnekleri*. İstanbul: Epsilon Yayınları.
- Tekşan, M. (2011). *Karşılaştırmalı edebiyat bilimi*. İstanbul: Kriter Yayınları.
- Yılcıoğlu, S. S. (2015). *Günümüzün göç edebiyatı nedir?* Turkish Migration Conference 2015 Selected Proceedings. London: Transnational Press London.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştıma yöntemleri*. İstanbul: Seçkin Yayıncılık.

Web Kaynakları

- Bloomsbury Publishing. (2009). Winner of the Penguin/Orange Readers' Group Prize in both 2006 and 2007. 19.10.2017 tarihinde <https://books.google.com.tr/books?id=k7h1Aw5WmmwC&pg=PT273&lpq=PT273&dq=penguin+orange+readers+group+2007&source=bl&ots=liDg8G8XdG&sig=17Sa0gEpYN9XzqHfRdnjPTd3Ufl&hl=tr&sa=X&ved=0ahUKEwiw6p20wbbXAhUH4qQKHRqkANkQ6AEITzAL#v=onepage&q=penguin%20orange%20readers%20group%202007&f=false> adresinden erişilmiştir.
- Cumhuriyet gazetesi. (18 Ocak 2011). *Kadınların ve Göçün Ressamı Kibele Sanat Galerisi'nde*, 19.10.2017 tarihinde www.cumhuriyet.com.tr/haber/diger/214442/_Kadinlarin_gocun_ressami_Kibele_Sanat_Galerisi_nde.html# adresinden erişilmiştir.
- Edebiyat Haber. (15 Ekim 2015). *2015 Tudem edebiyat ödülleri sahiplerini buldu*. 19.10.2017 tarihinde <http://www.edebiyathaber.net/2015-tudem-edebiyat-odulleri-sahiplerini-buldu/> adresinden erişilmiştir.
- İç İşleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, (15 Haziran 2017), *Göç ve göçmen konulu fotoğraf yarışması*, 18.11.2017 tarihinde, http://www.goc.gov.tr/icerik6/goc-ve-gocmen-konulu-fotograf-yarismasi_350_361_11469_icerik adresinden erişilmiştir.
- Keleş, H. (10 Ekim 2015). *Picasso'nun Guernica tablosunun ilginç ve trajik hikayesi*, 18.11.2017 tarihinde, <https://onedio.com/haber/picasso-nun-guernica-tablosunun-ilginç-ve-trajik-hikayesi-602941> adresinden erişilmiştir.
- NTV Haber. (15 Mart 2017). *Suriye iç savaşında 6 yılda neler yaşandı*, tarihinde 10.10.2017 https://www.ntv.com.tr/dunya/suriye-ic-savasinda-6-yilda-neler-yasandi,1k0VGc0sPUqvbDUE_EDsqA adresinden erişilmiştir.
- Shekh Yusuf, M. ve Aksoy, A. (20 Haziran 2016). *Suriye'nin göç bilançosu: 13 milyon mülteci ve sığınmacı*, tarihinde 18.11.2017, <http://aa.com.tr/tr/dunya-suriyenin-goc-bilancosu-13-milyon-multeci-ve-siginmaci/594747> adresinden erişilmiştir.

Extended Summary

Considering the history of mankind, it is seen that many events that deeply affect societies occurred. Political activism, population exchanges, trade, natural disasters, wars, migrations, famine, diseases, etc. are all some of these events. Among them all, wars have deeply influenced states, nations and the global arena both in terms of their causes and consequences. War is one of the indispensable subjects of many art works from cinema to theater, from painting to literature. Children's perspective to the effect of war and migration in human life is important since it presents a variety of different perspectives. The essence of the society can be told through the perspective of the child. In this study, it is aimed to determine the similar, different and common aspects of the works such as "Uçurtma Avcısı" which focuses on the intervention of Soviet Socialist Republic Union on Afghanistan from the perspective of a child and "Kuş Olsam Evime Uçsam" which narrates the Syrian Civil War and narrated from the perspective of a child who lived through the war and forced to migrate to Turkey.

This section includes sections such as the purpose of the research, model, data collection techniques and analysis. The aim of this study is to identify the effects of the phenomena of war and migration, which deeply affect people, from the perspective of children and to express how and in what way these effects take place in children's literature products.

In this study, "document review" method, which is one of the qualitative research methods, was used. The main document of the work is "Uçurtma Avcısı" and "Kuş Olsam Evime Uçsam". In the study, the effects of war and immigration on children and the reflection of these effects on children's literature products are emphasized. The books "Uçurtma Avcısı" and "Kuş Olsam Evime Uçsam" were selected as samples by the researchers using the method "objective sampling".

Content analysis was utilized in the analysis of qualitative data obtained in the study. In the research, "categorical analysis" (Tavşancıl and Aslan, 2001) was used for content analysis. In categorical analysis, the data is primarily coded. Then, the categories describing the codes were determined and the findings were interpreted by presenting them using tables.

In the two works of war and migration, the effect of the war on people is strikingly described, the "dream" motif is frequently mentioned in the works, and the creation of the idea of "statelessness" is one of the common points of the works studied. That the migrated places are close to the abandoned places, that the main characters (Emir and Beşir) adapt to the different places quickly because of the similarity between their countries and the country they have gone, the rules against women in Afghanistan and Syria show the similarity between the works. The content features of Uçurtma Avcısı and Kuş Olsam Evime Uçsam have been examined and it is seen that in Uçurtma Avcısı, intriguing family ties, many secrets, as well as behaviors that can create negative examples for people of all ages (gambling, drinking, fighting, racism, slander, rape, and suicide) compose a great part of the novel. Contrarily; in Kuş Olsam Evime Uçsam, it was determined that there was no behavior that could cause any negative behaviors.

Those who lived in war environments, the effects of war, etc. they show similar characteristics in almost every war zone. The war and its effects in the mentioned works are explained through the cities where the children are born. While the fear of the war in Uçurtma Avcısı is given in the axis of the Kabul city, it is described on the axis of Halep city in Kuş Olsam Evime Uçsam.

In Kuş Olsam Evime Uçsam, the atomic bombing of Hiroshima is also mentioned through the dream of Beşir; hence, the negative effects of the concept of "war" were universalized. In Uçurtma Avcısı, it is understood that only the war in Afghanistan is mentioned and the negative universal effects of the war are not included.

The negative effect of war, the concept of "statelessness" and the longing for the homeland are common factors in both studied works. The existence of these common points in both of the

works belonging to two different literary fields reveals the universality of the effects of war and migration phenomena. Although the similarities between the works are just a few, the geographical characteristics of the migrated countries, the ages of the main characters and the attitudes towards the women are among the elements forming the basis of the supporting sentences in the works. In these works, beside the similar and common points, the way the plot line is told, the personality characteristics of the characters, and the position of the writers in the events are the basic points in the formation of the main idea. The topics such as "The reasons for the rules and prohibitions against women in Afghanistan and Syria", "The social effects of chaos in the war zone", "The attitudes towards the refugees in the places where they migrate to" may be the subject of other researches; but considering the negative effect of war on human psychology and children, the children's books around the issues of war and migration should not include elements of violence, and should support the imagination.